

Vận dụng phương pháp giáo dục của Chủ tịch Hồ Chí Minh vào giảng dạy học phần Tư tưởng Hồ Chí Minh ở các trường đại học hiện nay

Nguyễn Thị Hà Thu

Phạm Văn Bôn

1. Đặt vấn đề

Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ VII của Đảng Cộng sản Việt Nam (tháng 6 -1991), quyết định bổ sung tư tưởng Hồ Chí Minh vào nền tảng tư tưởng của Đảng (Văn kiện Đảng toàn tập, tr.28). Trên cơ sở đó, từ năm học 2003-2004, học phần Tư tưởng Hồ Chí Minh chính thức được đưa vào giảng dạy ở tất cả các trường đại học, cao đẳng ở Việt Nam (Quyết định số 35/2003/QĐ-BGDĐT. tr.1) . Học phần này có ý nghĩa quan trọng trong việc trang bị cho sinh viên thế giới quan, phương pháp luận khoa học, góp phần bồi dưỡng lý tưởng cách mạng, củng cố niềm tin vào con đường phát triển của đất nước.

Trong những năm qua, hoạt động giảng dạy học phần Tư tưởng Hồ Chí Minh đạt được nhiều kết quả tích cực, góp phần nâng cao nhận thức chính trị, tư tưởng và trách nhiệm xã hội của sinh viên. Tuy nhiên, thực tiễn giảng dạy môn học này ở một số trường đại học hiện nay vẫn còn bộc lộ một số hạn chế nhất định. Trong bối cảnh đó, việc nghiên cứu và vận dụng phương pháp giáo dục của Chủ tịch Hồ Chí Minh vào giảng dạy học phần Tư tưởng Hồ Chí Minh ở các trường đại học có ý nghĩa quan trọng cả về phương diện lý luận và thực tiễn.

2. Phương pháp nghiên cứu

Bài viết dựa trên cơ sở phương pháp luận của chủ nghĩa Mác - Lênin, đường lối, quan điểm của Đảng Cộng sản Việt Nam, kết hợp chặt chẽ giữa phương pháp logic và lịch sử trong quá trình nghiên cứu các bài nói, bài viết của Chủ tịch Hồ Chí Minh liên quan đến vấn đề giáo dục, làm cơ sở cho việc vận dụng phương pháp giáo dục của Người vào giảng dạy học phần Tư tưởng Hồ Chí Minh ở các trường đại học ở Việt Nam hiện nay.

3. Kết quả nghiên cứu và thảo luận

3.1. Một số chỉ dẫn của Chủ tịch Hồ Chí Minh về phương pháp giáo dục

Một là, *phương pháp giáo dục gắn lý luận với thực tiễn*. Theo Chủ tịch Hồ Chí Minh, phương pháp gắn lý luận với thực tiễn là phương pháp đặc trưng trong tư tưởng giáo dục. Người cho rằng: "*Phải gắn liền lý luận với công tác thực tế*" (Hồ Chí Minh, 2011, tr.358). Người cũng nhấn mạnh rằng: "*Lý luận cốt để áp dụng vào thực tế. Chỉ học thuộc lòng, để đem lòe thiên hạ thì lý luận ấy cũng vô ích. Vì vậy, mỗi người phải gắng học, đồng thời học thì phải hành*" (Hồ Chí Minh, 2011).

Theo Người, nội dung và phương pháp giảng dạy không thể tách rời thực tiễn, phải lấy thực tiễn làm điểm xuất phát. Hồ Chí Minh nhấn mạnh: "*Lý luận mà không liên hệ với thực tế là lý luận suông*" (Hồ Chí Minh, 2011, tr.95), do đó, yêu cầu trong giáo dục phải làm cho người học hiểu lý luận qua thực tiễn, vận dụng lý luận vào thực tiễn. Người cho rằng: "*Giảng dạy và huấn luyện phải gắn lý luận với thực tế trong quá trình giảng dạy. Phải dạy người học cả kỹ năng tiếp cận và phương pháp thực hành để vận dụng lý luận đó vào cuộc sống và thực tế công tác của họ. Nếu chỉ dạy lý luận mà không dạy thực hành thì mới chỉ đạt một nửa yêu cầu mà thôi*" (Hồ Chí Minh, 2011).

Hai là, *phương pháp giáo dục phù hợp với đặc điểm, đối tượng của người học*. Theo quan điểm của Chủ tịch Hồ Chí Minh, việc lựa chọn và vận dụng phương pháp giáo dục phải phù hợp với đặc điểm của đối tượng người học. Người nhấn mạnh rằng: quá trình dạy học cần bảo đảm tính vừa sức, phù hợp với đặc điểm lứa tuổi, đồng thời bảo đảm tính hệ thống, tính vững chắc và tính liên tục trong quá trình truyền thụ tri thức. Việc tổ chức hoạt động giáo dục phải xuất phát từ năng lực, điều kiện và trình độ nhận thức của người học. Đây là cơ sở quan trọng để phát huy năng lực sáng tạo của mỗi cá nhân, qua đó nâng cao chất lượng và hiệu quả giáo dục. Từ quan điểm đó, Người cho rằng: giáo dục phải căn cứ vào đối tượng, điều kiện, hoàn cảnh của người học mà truyền đạt nội dung và bổ sung cách thức giảng cho phù hợp. Người khẳng định: "*Bất cứ việc to việc nhỏ, chúng ta phải xét rõ và làm cho hợp trình độ văn hóa, thói quen sinh hoạt, trình độ giác ngộ, kinh nghiệm tranh đấu, lòng ham, ý muốn, tình hình thiết thực của quần chúng*" (Hồ Chí Minh, 2011). Muốn cho việc dạy học không xa rời quần chúng, điều kiện cơ bản đối với thầy, cô giáo là phải bám sát đối tượng, phải tìm hiểu tâm tư của học, từ đó tìm ra phương pháp giảng dạy phù hợp cho từng đối tượng.

Ba là, *phương pháp giáo dục phải thiết thực, cụ thể, khơi gợi trí thông minh và tính sáng tạo của người học*. Trong tư tưởng giáo dục của Hồ Chí Minh, phương pháp giáo dục phải bảo đảm tính thiết thực, cụ thể, đồng thời khơi gợi trí thông minh và phát huy tính sáng tạo của người học. Người cho rằng: mục đích của giáo dục không chỉ dừng lại ở việc truyền đạt tri thức mà quan trọng hơn là giúp người học hiểu rõ bản chất vấn đề, từ đó hình thành năng lực tư duy độc lập và khả năng vận dụng tri thức vào thực tiễn. Vì vậy, trong quá trình dạy học cần chú trọng tính thiết thực, làm cho người học hiểu thấu đáo vấn đề, tránh lối dạy học dàn trải, hình thức. Bên cạnh đó, Hồ Chí Minh đặc biệt nhấn mạnh việc khơi dậy trí thông minh và khả năng suy nghĩ độc lập của người học. Theo Người, nhà trường cần tạo điều kiện để người học phát huy tư duy, chủ động tìm tòi và mở rộng nhận thức đối với các vấn đề của đời sống. Người cũng đề cao vai trò của tự học, coi "*lấy tự học làm cốt*" (Hồ Chí Minh, 2011) là phương thức quan trọng để nâng cao trình độ nhận thức, đồng thời yêu cầu chống lối dạy học "*nhồi sọ*" (Hồ Chí Minh, 2011) không khuyến khích việc học thuộc lòng máy móc. Phương pháp giáo dục này có ý nghĩa quan trọng trong việc hình thành những con người có năng lực tư duy độc lập, sáng tạo và có khả năng vận dụng tri thức vào thực tiễn.

Bốn là, phương pháp nêu gương, gắn giáo dục với thi đua, khen thưởng. Trong tư tưởng giáo dục của Chủ tịch Hồ Chí Minh, phương pháp nêu gương giữ vai trò đặc biệt quan trọng hình thành đạo đức và lý tưởng sống cho người học. Theo Người, việc nêu gương không phải là những lời kêu gọi chung chung mà phải được thể hiện thông qua những con người và việc làm cụ thể. Giá trị của tấm gương chính là ở tính cụ thể, thiết thực và có sức lan tỏa trong đời sống. Vì vậy, Người luôn khuyến khích mỗi cá nhân học tập những tấm gương tốt trong xã hội, đồng thời không ngừng tự rèn luyện để bản thân cũng trở thành một tấm gương cho người khác noi theo.

Tư tưởng này khi áp dụng vào công việc giáo dục đòi hỏi nhà giáo phải tiên phong trong công tác nêu gương. Chủ tịch Hồ Chí Minh khẳng định: *“Học trò tốt hay xấu là do thầy giáo, cô giáo tốt hay xấu”* (Hồ Chí Minh, 2011). Điều đó đặt ra trách nhiệm lớn đối với người thầy trong việc không ngừng rèn luyện phẩm chất đạo đức, nâng cao trình độ chuyên môn, đồng thời nắm vững đặc điểm tâm lý của người học để có sự điều chỉnh hành vi và phương pháp giáo dục phù hợp. Theo quan điểm của Người, muốn đào tạo nên những con người tốt, có ích cho xã hội thì không chỉ nhà trường mà cả gia đình và xã hội, đặc biệt là thế hệ đi trước, đều phải trở thành những tấm gương mẫu mực, có trách nhiệm dìu dắt và giúp đỡ thế hệ trẻ trong quá trình trưởng thành và phát triển.

Thêm vào đó, cần gắn giáo dục với thi đua, khen thưởng nhằm tạo động lực trong quá trình học tập và rèn luyện của người học. Thi đua gắn với khen thưởng không chỉ khuyến khích tinh thần phấn đấu mà còn là phương thức giúp mỗi cá nhân không ngừng tự hoàn thiện. Vì thế, trong giáo dục cần phát huy tinh thần: *“thầy thi đua dạy, trò thi đua học. Thầy và trò đoàn kết”* (Hồ Chí Minh, 2011), qua đó, tạo môi trường học tập tích cực, khuyến khích người học phát huy tiềm năng và hình thành động lực nội tại.

Phương pháp giáo dục Hồ Chí Minh là hệ thống quan điểm tiến bộ, lấy con người làm trung tâm, kết hợp hài hòa giữa lý luận gắn liền thực tiễn, phù hợp với đặc điểm, đối tượng, thiết thực, cụ thể, khơi gợi trí thông minh và tính sáng tạo của người học và nêu gương, gắn lý luận với thi đua, khen thưởng. Các phương pháp này mang giá trị thời đại sâu sắc, đóng vai trò kim chỉ nam cho nền giáo dục Việt Nam hiện đại nhằm phát triển năng lực, tư duy sáng tạo và đạo đức cho người học.

3.2. Vận dụng phương pháp giáo dục của Chủ tịch Hồ Chí Minh trong giảng dạy học phần Tư tưởng Hồ Chí Minh ở các trường đại học hiện nay

Một là, thực hiện nguyên lý giảng dạy gắn lý luận với thực tiễn. Trong quá trình giảng dạy học phần Tư tưởng Hồ Chí Minh, giảng viên cần gắn lý luận với thực tiễn, đưa thực tiễn chính trị - xã hội ở trong nước và trên thế giới vào bài giảng. Những vấn đề lý luận sẽ được giảng viên cụ thể hóa, phân tích, giảng giải

và lấy ví dụ thực tiễn để minh họa sẽ khiến cho bài giảng trở nên dễ hiểu. Điều này sẽ giúp sinh viên hiểu đúng bản chất khoa học của các nguyên lý, lý luận, đồng thời nâng cao niềm tin của người học vào chủ nghĩa Mác - Lênin, tư tưởng Hồ Chí Minh và đường lối lãnh đạo của Đảng. Chẳng hạn, khi giảng về cơ sở, quá trình hình thành và phát triển tư tưởng Hồ Chí Minh, giảng viên không chỉ dừng lại ở việc hệ thống tri thức lý luận, cấu trúc nội dung bài học một cách logic, khoa học, kết hợp với việc lấy ví dụ thực tiễn nhằm minh họa, làm rõ vấn đề mà còn chủ động tổ chức các hoạt động trải nghiệm cho sinh viên như tổ chức cho sinh viên tham quan thực tế tại Khu Di tích Phủ Chủ tịch và Bảo tàng Hồ Chí Minh. Thông qua hoạt động tham quan, sinh viên được tiếp cận với nguồn tư liệu trực quan, sinh động dưới sự thuyết minh của đội ngũ hướng dẫn viên tại các di tích, bảo tàng, qua đó, góp phần tái hiện chân thực cuộc đời, sự nghiệp cách mạng của Hồ Chí Minh. Việc vận dụng phương pháp dạy học gắn lý luận với thực tiễn không chỉ làm phong phú hình thức tổ chức dạy học, mà còn nâng cao hiệu quả tiếp nhận tri thức của sinh viên, giúp họ có cái nhìn toàn diện, sâu sắc hơn về những cống hiến to lớn của Chủ tịch Hồ Chí Minh. Đồng thời, phương pháp này còn góp phần bồi dưỡng tình cảm, củng cố niềm tin, sự kính trọng và lòng biết ơn đối với Người, từ đó hình thành động cơ, ý thức và quyết tâm học tập, rèn luyện theo tư tưởng, đạo đức, phong cách của Người trong bối cảnh hiện nay.

Bên cạnh đó, cần tăng cường tổ chức các hoạt động ngoại khóa nhằm nâng cao chất lượng giảng dạy học phần Tư tưởng Hồ Chí Minh như: sinh hoạt chuyên đề, các cuộc thi tìm hiểu về cuộc đời, sự nghiệp và tư tưởng Hồ Chí Minh, tổ chức tham quan các di tích lịch sử cách mạng gắn với cuộc đời, sự nghiệp cách mạng của Chủ tịch Hồ Chí Minh, gặp gỡ nhân chứng lịch sử... Qua đó, góp phần giúp sinh viên hiểu sâu sắc hơn về con người, sự nghiệp và giá trị tư tưởng của Người.

Trong bối cảnh bùng nổ thông tin và xu thế toàn cầu hóa, hội nhập quốc tế hiện nay, việc giảng dạy và học tập học phần **Tư tưởng Hồ Chí Minh** cần gắn với nhiệm vụ đấu tranh, phản bác các quan điểm sai trái, thù địch, nhất là âm mưu “*diễn biến hòa bình*”, qua đó, góp phần nâng cao bản lĩnh chính trị, rèn luyện tư duy phản biện và giúp người học nhận thức sâu sắc hơn giá trị, sức sống của tư tưởng Hồ Chí Minh. Vì vậy, giảng viên cần chủ động bổ sung, cập nhật kiến thức lý luận và thực tiễn bằng nhiều hình thức khác nhau để đáp ứng yêu cầu giảng dạy trong bối cảnh mới.

Hai là, lựa chọn phương pháp giảng dạy phù hợp với đặc điểm, đối tượng sinh viên. Giảng viên cần được lựa chọn và vận dụng các phương pháp phù hợp với đặc điểm, trình độ và nhu cầu của từng đối tượng sinh viên, đặc biệt là giữa sinh viên khối chuyên ngành lý luận chính trị và sinh viên khối không chuyên. Trong giảng dạy học phần **Tư tưởng Hồ Chí Minh**, giảng viên cần căn cứ vào đặc điểm nhận thức, nền tảng kiến thức và mục tiêu đào tạo của sinh viên để thiết kế nội dung bài giảng và phương pháp giảng dạy phù hợp. Theo đó, cần thực hiện nguyên tắc xác định *đối tượng nào, xây dựng giáo án đó*, bảo đảm tính linh hoạt trong tổ chức dạy học, gắn nội dung lý luận với thực tiễn, qua đó nâng cao hiệu

quả tiếp thu của người học và chất lượng giảng dạy môn học. Chẳng hạn, khi giảng tư tưởng Hồ Chí Minh về Đảng Cộng sản Việt Nam, đối với sinh viên chuyên ngành lý luận chính trị, giảng viên có thể yêu cầu sinh viên phân tích, so sánh luận điểm của Người với chủ nghĩa Mác - Lênin.

Ba là, lấy sinh viên làm trung tâm, phát huy tính tích cực, chủ động, tự giác, sáng tạo của sinh viên. Trong bối cảnh đổi mới giáo dục đại học hiện nay, phương pháp dạy học cần chuyển từ mô hình chú trọng hoạt động giảng dạy của giảng viên sang mô hình lấy sinh viên làm trung tâm, đề cao vai trò chủ động, tích cực, tự giác của sinh viên. Quá trình dạy học không chỉ truyền đạt tri thức mà còn trang bị cho sinh viên phương pháp học tập, phương pháp tự nghiên cứu và năng lực tư duy khoa học, qua đó hình thành khả năng tự học và học tập suốt đời. Ví dụ, khi giảng về tư tưởng Hồ Chí Minh về độc lập dân tộc gắn liền với chủ nghĩa xã hội, giảng viên có thể chia lớp thành các nhóm, giao nhiệm vụ phân tích từng luận điểm, liên hệ với thực tiễn ở Việt Nam hiện nay. Sinh viên thảo luận, trình bày và phản biện lẫn nhau, trong khi giảng viên đóng vai trò định hướng, chuẩn hóa kiến thức. Hoạt động này giúp sinh viên rèn luyện tư duy phân tích, tổng hợp và năng lực lập luận khoa học. Hoặc giảng viên có thể giao cho sinh viên viết tiểu luận về các nội dung được học. Sinh viên chủ động tìm kiếm các nguồn tư liệu đa dạng như sách, các bài tạp chí, luận văn, luận án, các nguồn tài liệu số... Thông qua đó, sinh viên từng bước hình thành phương pháp tự học, kỹ năng tìm kiếm, xử lý thông tin và năng lực nghiên cứu độc lập.

Để thực hiện yêu cầu đó, cần tăng cường các phương pháp dạy học tích cực như: nêu vấn đề, tình huống, thảo luận nhóm, tự nghiên cứu, đồng thời hướng dẫn sinh viên phương pháp học tập phù hợp. Quan điểm này cũng phù hợp với tư tưởng giáo dục của Hồ Chí Minh khi Người nhấn mạnh cần tránh lối dạy học “nhồi sọ”, khuyến khích người học tự suy nghĩ, tự học và phát huy tính chủ động trong tiếp thu tri thức. Qua đó góp phần nâng cao chất lượng giảng dạy và học tập học phần Tư tưởng Hồ Chí Minh trong bối cảnh hiện nay.

Bốn là, sử dụng phương pháp nêu gương và gắn thi đua, khen thưởng trong quá trình giảng dạy. Trong giảng dạy học phần **Tư tưởng Hồ Chí Minh**, việc vận dụng phương pháp nêu gương gắn với thi đua, khen thưởng có ý nghĩa quan trọng trong việc giáo dục và định hướng nhận thức cho sinh viên. Thông qua việc phân tích những tấm gương tiêu biểu trong học tập, rèn luyện và đặc biệt là tấm gương đạo đức, phong cách của Chủ tịch Hồ Chí Minh, giảng viên giúp sinh viên nhận thức sâu sắc hơn giá trị của tư tưởng và đạo đức cách mạng, từ đó hình thành động cơ học tập và rèn luyện đúng đắn. Đồng thời, cần gắn hoạt động học tập với các phong trào thi đua trong lớp học, kịp thời biểu dương và khen thưởng những cá nhân, tập thể có thành tích tốt. Qua đó góp phần tạo môi trường học tập tích cực, khuyến khích sinh viên phấn đấu, noi gương tốt và không ngừng hoàn thiện bản thân. Chẳng hạn, sau khi tổ chức cho sinh viên tham quan thực tế tại Bảo tàng Hồ Chí Minh hoặc Khu Di tích Phủ Chủ tịch, giảng viên có thể phát động phong trào thi đua viết cảm nhận, làm bài thu hoạch hoặc thiết kế sản phẩm truyền thông

về cuộc đời và sự nghiệp của Chủ tịch Hồ Chí Minh. Những bài viết, sản phẩm xuất sắc được lựa chọn giới thiệu trước lớp hoặc đăng tải trên các kênh truyền thông của khoa, nhà trường. Hoạt động này không chỉ củng cố kiến thức mà còn lan tỏa giá trị tích cực, tạo động lực học tập trong tập thể sinh viên.

3.3. Thảo luận

Việc vận dụng phương pháp giáo dục của Chủ tịch Hồ Chí Minh vào giảng dạy học phần Tư tưởng Hồ Chí Minh trong các trường đại học hiện nay có ý nghĩa lý luận và thực tiễn sâu sắc, đáp ứng yêu cầu đổi mới căn bản, toàn diện giáo dục và đào tạo. Trên cơ sở kết quả nghiên cứu, có thể thấy đây là một hướng đi đúng đắn. Tuy nhiên, để đạt hiệu quả cao, cần thực hiện nguyên lý giảng dạy gắn lý luận với thực tiễn, đồng thời, phải lựa chọn phương pháp giảng dạy phù hợp với đặc điểm, đối tượng sinh viên. Song song với việc lấy sinh viên làm trung tâm, phát huy tính tích cực, chủ động, tự giác, sáng tạo của sinh viên cũng như sử dụng phương pháp nêu gương và gắn thi đua, khen thưởng trong quá trình giảng dạy. Đây chính là những giải pháp then chốt để phát huy giá trị của phương pháp giáo dục của Chủ tịch Hồ Chí Minh ở các trường đại học hiện nay.

4. Kết luận

Vận dụng phương pháp giáo dục của Hồ Chí Minh vào giảng dạy học phần **Tư tưởng Hồ Chí Minh** ở các trường đại học hiện nay là yêu cầu khách quan nhằm nâng cao chất lượng giáo dục lý luận chính trị. Thực tiễn cho thấy, các phương pháp giáo dục của Người với những đặc trưng như gắn lý luận với thực tiễn, phát huy tính chủ động của người học, nêu gương và gắn giáo dục với thi đua, khen thưởng... vẫn giữ nguyên giá trị và ý nghĩa sâu sắc trong bối cảnh đổi mới căn bản, toàn diện giáo dục và đào tạo.

Việc vận dụng sáng tạo các phương pháp giáo dục đó không chỉ góp phần nâng cao hiệu quả giảng dạy học phần **Tư tưởng Hồ Chí Minh**, mà còn giúp sinh viên củng cố niềm tin, bản lĩnh chính trị và ý thức trách nhiệm đối với xã hội. Điều này cũng phù hợp với quan điểm của Đảng Cộng sản Việt Nam khi khẳng định phát triển giáo dục và đào tạo là một trong những động lực quan trọng thúc đẩy sự phát triển đất nước./.